

درس یازدهم کشتی‌های نجات

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید :

اهل بیت من در میان مردم مانند کشتی نوح در دل دریا هستند؛ هر کس به آنان پناه برد، نجات می‌یابد و هر کس از آنان روی برگرداند، غرق خواهد شد.^۱

اگر به زندگی اهل بیت پیامبر **علیهم السلام** دقت کنیم، در شخصیت و رفتار همه آنها ویژگی‌هایی می‌یابیم که می‌تواند در زندگی هر مسلمانی چراغی برای راه بهشت باشد. ما در این درس به دو ویژگی مهم که همه امامان آن‌را دارا بوده‌اند اشاره می‌کنیم :

۱- شجاعت

شجاعت روحیه‌ای است که باعث می‌شود انسان‌ها در راه رسیدن به اهداف والا و ارزشمند، از هیچ خطری ترسند و به استقبال سختی‌ها و تنگناها بروند.

آیا شما هم تاکنون با انسان شجاعی برخورد کرده‌اید؟
شجاع‌ترین فردی که می‌شناسید چه کسی است؟

۱- بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۲۰؛ کنز العمال، ج ۱۲، ص ۹۴.

دشمنان اسلام با هم متحد شده‌اند و نیروی خود را جمع کرده‌اند تا با کشتن همهٔ مسلمانان، برای همیشه کار اسلام را یکسره کنند. این خبر به پیامبر اعظم **صلی الله علیه و آله** می‌رسد و ایشان با پیشنهاد سلمان فارسی دستور می‌دهد دور شهر مدینه خندق بزرگی حفر کنند تا هیچ یک از کفار نتواند از آن بگذرد.

وقتی لشکریان انبوه دشمن به شهر می‌رسند، ناگهان در جای خود می‌خکوب می‌شوند. آنها به مانعی برخورد کرده‌اند که کسی نمی‌تواند از آن بگذرد. دست آنها به مسلمانان نمی‌رسد و خشم و ناراحتی نیز هیچ کمکی به آنها نمی‌کند. هریک از دشمنان که سعی می‌کند از خندق بگذرد، با تیرهای مسلمانان مواجه می‌شود و در گودال می‌افتد. آنها که دریافته‌اند نمی‌توانند وارد مدینه شوند، تصمیم می‌گیرند برای از پای درآوردن مسلمانان شهر را محاصره کنند.

اما یک روز اتفاق عجیبی می‌افتد...

یکی از پهلوانان نیرومند کفار به نام «عمرو بن عبدود» با دورخیزی زیاد با اسب تنومند و بزرگش از روی خندق می‌پرد و خود را به میان مسلمانان می‌رساند.

ترس و وحشت، مسلمانان را فرا گرفته است. او در شجاعت و جنگجویی بی‌نظیر است. آیا در میان مسلمانان کسی هست که بتواند او را شکست دهد؟

«عمرو» مغرورانه در مقابل مسلمانان با اسبش حرکت می‌کند و فریاد می‌زند: کدام یک از شما می‌خواهد او را به بهشت بفرستم؟ از بس فریاد زدم صدایم گرفت. کسی نیست جواب مرا بدهد؟

پیامبر به اصحاب نگاه می‌کند و می‌فرماید: آیا کسی می‌تواند صدای او را خاموش کند؟ سرها پایین است و پاسخی بر نمی‌خیزد. ناگهان صدایی سکوت را می‌شکند: من آماده‌ام ای رسول خدا.

پیامبر اعظم می‌فرماید: نه علی جان، تو بنشین.

رسول خدا دوباره سخن خود را تکرار می‌کند و باز هم کسی جز علی **علیه السلام**

جوابی نمی‌دهد.

وقتی برای سومین بار علی **علیه السلام** از پیامبر برای جنگیدن اجازه می‌خواهد، پیامبر موافقت نموده و شمشیر خود را به ایشان می‌دهد و برایش دعا می‌کند. نفس‌ها در سینه‌ها حبس شده است. هر دو سپاه در سکوتی عمیق فرو رفته و با نگرانی چشم به میدان دوخته‌اند. هنگامی که امیرالمؤمنین در مقابل عمرو قرار می‌گیرد، پیامبر خدا می‌فرماید: اکنون تمام اسلام در برابر تمام کفر ایستاده است. جوانی کم سن و سال در برابر پهلوانی نامدار. حضرت علی **علیه السلام** به عمرو می‌فرماید: اول از تو می‌خواهم مسلمان شوی.

— هرگز.

— پس برگرد و از جنگ دست بکش.

— من با خودم عهد کرده‌ام از محمد انتقام بگیرم. تو برگرد؛ هنوز خیلی جوانی و من دوست ندارم تو را بکشم.

— پس از اسب پیاده شو تا با هم نبرد کنیم.

«عمرو» از اسب پیاده می‌شود و جنگ سختی در می‌گیرد. ضربه عمرو آن قدر محکم است که خیلی زود سپر حضرت علی **علیه السلام** به دو نیم می‌شود و سر آن حضرت زخمی عمیق برمی‌دارد، ولی ایشان که از کشته شدن ترسی ندارد، دلاورانه به نبرد ادامه می‌دهد...

گرد و غبار، میدان را فرا گرفته است و فقط صدای چکاچک شمشیرها به گوش می‌رسد. دشمنان که فکر نمی‌کردند کسی بتواند تا این اندازه در برابر پهلوان عرب مقاومت کند، با نگرانی منتظر نتیجه این نبرد هستند. ناگهان صدای تکبیر علی **علیه السلام** در فضا می‌پیچد و «عمرو» نقش زمین می‌شود.

صدای تکبیر و شادی از سپاه اسلام برمی‌خیزد. قوی‌ترین پهلوان عرب در میان ناباوری همه، به دست شیر خدا، کشته می‌شود.

بقیه کفار هم که سرنوشت پهلوانشان را می‌بینند، چاره‌ای جز فرار ندارند.

اینجاست که پیامبر اعظم **صلی الله علیه و آله** می فرماید :

ضربه شمشیر علی در روز خندق، از عبادت همه جن و انس برتر است.^۱

فحایت کلاسی

بعضی از مردم تصور می کنند شجاعت انسان ها را فقط در میدان جنگ می توان دید. با توجه به حدیث زیر، نمونه های دیگری از شجاعت در زندگی را بیان کنید.

امیر مؤمنان، حضرت **علی علیه السلام** می فرماید : «شجاع ترین مردم کسی است که بر خواسته های نادرست خویش چیره شود».^۲

۲- فداکاری در راه خدا

در دین اسلام کسانی که برای خدمت به دین و جامعه خود فداکاری کنند و از مال، سلامتی، خانواده و حتی از تن و جان خود بگذرند مورد ستایش قرار می گیرند و به آنان وعده پاداش الهی داده شده است.

به یاد داشته باشیم که انسان فداکار، همه این کارها را برای خشنودی خداوند انجام می دهد و از دیگران انتظار پاداش و قدردانی ندارد.

خداوند بلند مرتبه درباره انسان های آزاده ای که عالی ترین فداکاری ها را از خود به نمایش گذاشته اند می فرماید :

۱- بحار الأنوار، ج ۳۹، صفحه ۲.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۱۱۱.

«وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتاً
بَلْ أحياءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»^۱

کسانی را که در راه خدا کشته شده‌اند، مرده نپندارید، بلکه آنان زنده‌اند و نزد پروردگارشان به آنان روزی داده می‌شود.

در فرهنگ اسلام، به کسی که در راه خدا و کسب خشنودی او، به دست دشمنان کشته می‌شود، شهید گفته می‌شود.

با نگاهی به زندگی اهل بیت پیامبر می‌بینیم که همه آنها از حضرت علی تا امام حسن عسکری **علیهم السلام** برای انجام دستورات خداوند جان پاکشان را فدا کرده‌اند و با فداکاری خود نگذاشتند دین خدا فراموش شود. حادثه عاشورا یکی از درخشان‌ترین صحنه‌های نمایش شهادت دوستان خداست.

فعالیت کلاسی

به نظر شما وظیفه ما در برابر فداکاری‌های امامان **علیهم السلام** چیست؟

آنچه در این درس خواندیم، دو مورد از ویژگی‌های ارزشمند اخلاقی است که نمونه‌های فراوانی از آنها را می‌توان در زندگانی یکایک امامان معصوم مشاهده کرد. این رفتارها در کنار ویژگی‌های نورانی دیگر موجب شده است اهل بیت پیامبر از جایگاه بی نظیری نزد خداوند برخوردار گردند و به‌عنوان الگوهایی برای تمام انسان‌ها، راه نزدیک شدن به خداوند را به مردم بیاموزند.

۱- سوره آل عمران، آیه ۱۶۹.

اکنون ارزش این سخن پیامبر اکرم **صلی الله علیه و آله** برای ما روشن تر می شود که می فرماید :

کسی که اهل بیت مرا بشناسد و آنان را دوست بدارد به سعادت دنیا و آخرت رسیده است، در روز قیامت نامه اعمالش را به دست راستش می دهند و او را از عذاب جهنم دور می کنند و لباس های بهشتی به او می پوشانند.^۱

بیشتر بدانیم

همواره باید توجه داشته باشیم که شهادت طلبی و فداکاری در راه خدا، مخصوص زمان های بسیار دور نیست و همین حالا که ما مشغول خواندن این کتاب هستیم، مسلمانان زیادی در گوشه و کنار دنیا با الگو قرار دادن بزرگان دین برای حفظ دین خود سرسختانه تلاش می کنند. بعضی از آنها شجاعانه مشغول جنگ با دشمنان خدا هستند و در همین راه جان خود را فدا کرده و می کنند.

نوشته زیر آخرین برگ از دفترچه یادداشت یکی از شهدای دفاع مقدس است که ده سال بعد از شهادتش و در هنگام جست و جو به دنبال پیکرهای پاک شهیدان، در مناطق عملیاتی جنگ تحمیلی کشف شده است :

«امروز روز پنجم است که در محاصره هستیم. آب را جیره بندی کرده ایم. نان را جیره بندی کرده ایم. عطش همه را هلاک کرده، همه را جز شهدا که حالا همه در کنار هم در انتهای کانال خوابیده اند. دیگر شهدا تشنه نیستند. فدای لب تشنه ات ای پسر فاطمه».

۱- اعلام الدین، ص ۴۵۲؛ الخصال، ج ۲، ص ۵۱۵؛ بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۷۸.

- ۱- شجاعت چیست؟
- ۲- اگر یکی از دوستان ما کار نادرستی انجام دهد و گناهش را به گردن دیگری بیندازد؛ اگر ما انسان شجاعی باشیم، چه می‌کنیم؟
- ۳- چرا به شهیدان احترام می‌گذاریم؟
- ۴- با استفاده از عبارات زیر، حدیث را کامل کنید :

حضرت امام محمد باقر **علیه السلام** می‌فرمایند :

علم

با مراجعه به خانواده یکی از شهیدان، وصیت‌نامه، زندگی‌نامه و یا خاطراتی از آن شهید را دریافت کنید و آن را در کلاس برای دوستانتان بخوانید.

درس دوازدهم بزرگین بانو

هرگاه وارد می شد، پیامبر اعظم **صلی الله علیه و آله** با خوشحالی از جا برمی خاست، به او خوش آمد می گفت و در کنار خودش می نشاند. همه می دانستند که رسول خدا هیچ کس را به اندازه او دوست ندارد. برای همین هرگاه او را می دید، دستانش را می بوسید و می فرمود: او شادمانی قلب من است...^۱

۱- بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۱۹ و ۳۸.

۱- نور عبادت

از امام صادق علیه السلام پرسیدند: چرا به حضرت فاطمه سلام الله علیها زهرا^۱ هم گفته می‌شود؟

امام فرمود: برای اینکه هرگاه ایشان در محراب عبادت به نماز می‌ایستاد، نوری بسیار درخشان صورتش را فرا می‌گرفت و به اطراف پراکنده می‌شد.^۲ او عبادت و مناجات با خدا را دوست داشت و گاه تمام شب را به عبادت می‌گذراند. فرزند بزرگوارش امام حسن علیه السلام می‌فرماید: شبی بیدار بودم و دیدم مادرم مشغول عبادت است. او نماز می‌خواند و برای همسایگان و همه مؤمنان دعا می‌کرد. هرچه دقت کردم، نشنیدم برای خودش دعایی بکند. صبح که شد به او گفتم: مادر جان، چرا برای خودتان دعا نکردید؟

مادرم نگاه مهربانی به من کرد و فرمود: پسر، اول همسایگان، بعد خودمان.^۳

۲- حیا و عفت

هنوز چند روزی از پیوند آسمانی امیرمؤمنان و حضرت زهرا نگذشته بود که نزد پیامبر خدا آمدند تا از راهنمایی‌های نورانی ایشان، برای ادامه زندگی مشترکشان استفاده کنند. چه کسی بهتر از پیامبر خدا می‌توانست راه بهتر زندگی کردن را بیاموزد؟ پیامبر خدا سفارش‌هایی کرد که به زندگی زیبای آن دو آرامش بیشتری بخشید؛ یکی از راهنمایی‌ها این بود:

علی جان، اگر مایلید شما کارهای بیرون خانه را بر عهده بگیر و دخترم فاطمه کارهای داخل را.

وقتی این تقسیم کار انجام شد، حضرت فاطمه سلام الله علیها فرمود: خدا می‌داند چه قدر خوشحالم از اینکه رسول خدا، مرا از روبه‌رو شدن با مردان نامحرم بی‌نیاز ساخت.^۴

۱- زهرا یعنی درخشان و نورانی.

۲- و مسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۱۲.

۳- علل الشرائع، ج ۱، ص ۱۸۰.

۴- قُرْبُ الاسناد، ص ۲۵.

خوب است بدانیم :

بر اساس احکام اسلام، نگاه کردن مردان به مو و بدن زنان نامحرم^۱ حرام است. نگاه کردن زنان نیز به بدن مردان نامحرم^۲ حرام است. شاید برخی تصور کنند اگر بانوان بخواهند پوشش خود را حفظ کنند و با مردان نامحرم روبه‌رو نشوند، باید از حضور در جامعه و بیرون آمدن از خانه، چشم‌پوشی کنند. اما بررسی زندگی بانوی پاکي و عفت نشان می‌دهد که زنان نیز می‌توانند مانند مردان هر جا که نیاز باشد، با رعایت عفاف و حجاب کامل در جامعه حاضر شوند و به وظایف خود عمل کنند.

۳- ایثار^۳ و بخشندگی

صورت رنگ پریده نشان از گرسنگی اش می‌دهد. پیرمرد با لباس‌هایی بسیار کهنه، آرام آرام پیش می‌آید و مقابل رسول خدا می‌ایستد :

– ای نبی خدا، گرسنه‌ام، بی لباسم، فقیرم.

رسول خدا با مهربانی می‌فرماید : اکنون چیزی برای کمک به تو ندارم، اما تو را به خانه کسی می‌فرستم که خدا و رسولش را دوست دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست دارند، کسی که خدا را بر خود مقدم می‌دارد. سپس رو به بلال کرده و می‌فرماید : او را به خانه فاطمه راهنمایی کن.

پشت در خانه، پیرمرد با صدای بلند می‌گوید : سلام بر شما ای اهل بیت نبوت.

– سلام بر تو، کیستی؟

۱- برای مردها، مادر، زن، دختر، خواهر، مادر بزرگ، مادرزن، خاله، عمه، دختر خواهر و دختر برادر محرم هستند و بقیه خانم‌ها نامحرم‌اند.

۲- برای زن‌ها، پدر، همسر، برادر، پسر، پدر بزرگ، پدرشوهر، دایی، عمو، پسر برادر و پسر خواهر محرم هستند و بقیه مردها نامحرم‌اند.

۳- ایثار : دیگران را بر خود مقدم داشتن، از خودگذشتگی.

— پیرمردی عرب هستم که از گرسنگی، برهنگی و فقر به پدرتان پناه آوردم، اگر می‌توانید در حقم بزرگواری کنید.

فاطمه درون خانه را می‌نگرد، اما نه خوراکی برای سیر کردن فقیر در خانه است و نه لباسی برای پوشاندن او. چه باید کرد؟ آیا می‌توان پیرمرد را ناامید و دست خالی بازگرداند؟

ناگهان چیزی به نظر ایشان می‌رسد. گردنبندی که برایش خیلی ارزشمند است. یادگاری از عزیزان؛ آن را از پشت در به فقیر می‌دهد.

— این را بگیر و بفروش، شاید خداوند در برابر آن، چیزهای بهتری به تو عطا کند. پیرمرد وارد مسجد می‌شود و ماجرا را برای پیامبر بازگو می‌کند. دانه‌های اشک بر صورت پیامبر خدا جاری می‌شود.

عمار یاسر می‌گوید: گردنبند را به چقدر می‌فروشی؟

— به غذایی که سیرم کند، لباسی که مرا بپوشاند و سکه‌ای که تا خانه‌ام برساند.

— آن را از تو می‌خرم و علاوه بر آنچه خواستی، بیست سکه طلا و دویست سکه نقره نیز به تو می‌دهم.

— چقدر سخاوتمندی ای مرد! گردنبند را به تو فروختم.

عمار پیرمرد را به خانه می‌برد و بهای گردنبند را به او می‌پردازد. سپس گردنبند را معطر می‌کند و در پارچه‌ای گران قیمت می‌گذارد و به غلامش می‌دهد:

— این گردنبند را به رسول خدا برسان، تو و این گردنبند را به ایشان هدیه می‌کنم.

غلام نزد پیامبر اکرم می‌آید و ماجرا را می‌گوید. رسول خدا می‌فرماید: آن را به دخترم فاطمه بده، تو را نیز به او می‌بخشم. او نزد حضرت فاطمه **سلام الله علیها** می‌آید و ماجرا را بازگو می‌کند ایشان گردنبند را گرفته و غلام را در راه خدا آزاد می‌کند.

غلام که از شادمانی آزادی در پوست خود نمی‌گنجد، با صدای بلند می‌خندد و می‌گوید:

عجب گردنبند پر برکتی! گرسنه‌ای را سیر کرد، برهنه‌ای را پوشاند، فقیری را بی‌نیاز

کرد، بنده‌ای را آزاد ساخت و در پایان به صاحب اصلی‌اش بازگشت.^۱

فعالیت کلاسی

۱- دو نکته‌ای که از رفتار حضرت زهرا سلام الله علیها در داستان ایثار و بخشندگی می‌آموزیم را بیان کنید. ما چگونه می‌توانیم از آنها در زندگی خود استفاده کنیم؟

۲- شما چه ویژگی‌های اخلاقی دیگری از حضرت زهرا سلام الله علیها می‌دانید؟ درباره آنها در کلاس گفت‌وگو کنید.

حضرت فاطمه سلام الله علیها نه تنها الگویی برای همه زنان است؛ بلکه مردان مؤمن نیز می‌توانند با پیروی از ویژگی‌های بی‌مانند ایشان، خود را هرچه بیشتر به بهشت الهی نزدیک کنند.

حضرت فاطمه سلام الله علیها خواسته‌های خدا و رسولش را بر خواسته‌های خود مقدم می‌داشت. از هر چیز که خدا را به خشم می‌آورد، دوری می‌کرد. در کنار تمامی کارها، به تربیت و آموزش فرزندانش توجهی خاص داشت. وقتی شب قدر فرا می‌رسید، آنان را در روز می‌خواباند و غذای سبکی برایشان آماده می‌کرد تا آن شب را بیدار باشند و از برکت‌های شب قدر بهره‌مند شوند.

هرگاه غذای نیکویی تهیه می‌کرد، رسول خدا را نیز دعوت می‌کرد. آن قدر نسبت به پیامبر اکرم مهربان بود که آن حضرت، فاطمه را همچون مادر خود می‌دانست. در جنگ‌های سخت که اسلام در خطر بود، با به خطر انداختن جانش، در میدان نبرد حاضر می‌شد و زخم‌های پیامبر اکرم و امیرالمؤمنین علیهما السلام را می‌بست. درحالی که همیشه به اطرافیان یاری می‌رساند، هرگز با درخواست‌های خود آنان را به سختی نمی‌انداخت.

۱- بحار الأنوار، ج ۴۳، صص ۵۸-۵۶.

در جنگ‌های طولانی که همسرش حضرت علی **علیه السلام** مدت‌ها به خانه نمی‌آمد، به تنهایی بار سنگین ادارهٔ خانه را به دوش می‌کشید. مشک سنگین آب را به دوش می‌کشید و با دستان خود گندم آسیاب می‌کرد و نان می‌پخت، آن‌چنان که دستانش پینه می‌بست. خستگی و فشار کارها ذره‌ای از عبادت‌هایش نمی‌کاست و با همین حال شب‌های طولانی را با حضور قلب به عبادت می‌پرداخت.

با گشاده‌رویی به پرسش‌های زنان مدینه پاسخ می‌داد و هرگز از راهنمایی آنان خسته و آزرده نمی‌شد. آن حضرت سعادت زنان را در دوری از مردان نامحرم می‌دانست. هرگاه حقّ مظلومی ضایع می‌شد، با حفظ حجاب و حیای کامل به دفاع از مظلوم برمی‌خاست.

حضرت علی **علیه السلام** دربارهٔ ایشان می‌فرماید: خدا می‌داند که فاطمه در تمام مدت زندگی هرگز مرا خشمگین نساخت و برای خود چیزی از من نخواست، مبادا که من بتوانم آن را فراهم کنم [و شرمنده او شوم]، فاطمه یآوری نیکو برای عبادت خدا بود. این ویژگی‌ها تنها گوشه‌ای از اقیانوس بیکران فضایل فاطمهٔ زهرا **سلام الله علیها** است. همان فضیلت‌هایی که فاطمه را در کنار امیرمؤمنان و پس از پیامبر اکرم، والاترین انسان طول تاریخ قرار داده است.

ویژگی‌های بی‌نظیر حضرت زهرا **سلام الله علیها**، او را آن‌چنان به خدا نزدیک کرده است که پیامبر اکرم **صلی الله علیه و آله و سلم** دربارهٔ ایشان می‌فرماید:

خداوند فاطمه را دوست دارد و کسانی را که فاطمه را دوست داشته باشند نیز دوست دارد. خداوند با خوشحالی فاطمه خشنود می‌شود و با خشم او خشمگین. او سرور همهٔ زنان بهشت است.^۱

۱- ارشاد القلوب، ج ۲، ص ۲۳۱.

خود را امتحان کن

- ۱- از این جمله حضرت زهرا سلام الله علیها چه درسی می‌گیریم؟
«اول همسایگان، بعد خودمان».
- ۲- پسران و دختران برای حفظ حیا و عفت، چگونه باید در جامعه ظاهر شوند؟

پیشنهاد

می‌دانید چرا رسول خدا صلی الله علیه و آله نام فاطمه را برای دختر بزرگوارشان برگزیدند. درباره این موضوع از افراد آگاه کمک بگیرید و پاسخ را برای دوستانتان در کلاس بازگو کنید.

الهی

خداوندا،
ای برترین هدایت‌گر،
و ای بخشنده‌ترین بخشایشگر،
مرا به راه امامان پاک هدایت کن؛
همانان که چه توانگر بودند و چه تنگدست؛
همواره بخشنده بودند!
الهی، ای والاترین راهنما،
تو که امامان را از هر ناپاکی پاک گرداندی؛
محبت آنان را در دلم افزون کن؛
و آنان را از من راضی گردان!
خدایا،
کمکم کن که در راه رضای آنان که رضای توست،
بکوشم؛
و در روز جزا همراهشان باشم!^۱

۱- کتاب «خدای من» صفحه ۵۸ با اندکی تغییر.